

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het dilemma van een rechter: over werkdruk, uitspraakdatum en kwaliteit

Ahsmann, M.J.A.M.

Citation

Ahsmann, M. J. A. M. (2019). Het dilemma van een rechter: over werkdruk, uitspraakdatum en kwaliteit. *Tijdschrift Voor De Procespraktijk*, 2019(2), 37-38. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3275592>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3275592>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Het dilemma van een rechter: over werkdruk, uitspraak- datum en kwaliteit

M. AHSMANN*

Op 19 december 2018 heeft de voorzieningenrechter van de Rechtbank Oost-Brabant beslist over een verordening tot opheffing van conservatoir beslag, twee dagen later dan was bepaald.¹ De termijnoverschrijding was duidelijk tegen de zin van de betrokken rechter. Hij licht daarom de vertraging in zijn vonnis toe: 'Vanwege een veelheid aan te behandelen zaken, de daaruit voortvloeiende drukke werkzaamheden en een krap bezette rechtbankorganisatie is het de voorzieningenrechter en zijn medewerkers – in weerwil van hun inspanningen en onbetaald overwerken – niet mogelijk gebleken het vonnis op de oorspronkelijk beoogde uitspraakdatum (uiterlijk 17 december 2018) gereed te krijgen, met inachtneming van minimale eisen van nauwgezetheid waaraan ieder vonnis in het kader van de motiveringsplicht van artikel 30 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, mede in samenhang met de ambtsbelofte van de behandelend rechter, moet blijven voldoen. De uitspraak is zodoende nader bepaald op heden. Deze gang van zaken past niet bij de bij uitstek voor de kort geding rechtspraak wezenlijke snelle dienstverlening op de toegezegde uitspraakdatum aan de rechtzoekende, welke rechtzoekende in de rechtbank Oost-Brabant, naar zij zelf uitdraagt, centraal staat.'

Het is een heldere overweging in niet mis te verstane bewoordingen. De rechter vindt de vertraging in zijn kortgedinguitspraak niet passen bij de missie van de (Raad voor de) rechtspraak: de rechtzoekende moet centraal staan. Met die doelstelling kan niemand het oneens zijn; het is de drijfveer voor iedere rechter.

De rechter motiveert de vertraging enerzijds met het grote aantal door hem en de juridisch medewerkers te behandelen zaken en de te krappe bezetting en anderzijds met het willen voldoen aan de minimale kwaliteitseisen die hij geacht wordt in acht te nemen op grond van het motiveringsartikel van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en zijn ambtseed. In de eed (of belofte) verklaart de rechter immers 'dat ik mijn ambt met eerlijkheid, nauwgezetheid en onzijdigheid, zonder aanzien van personen, zal uitoefenen en mij in deze uitoefening zal gedragen zoals een goed rechterlijk ambtenaar betaamt'.

Mij zijn geen voorbeelden bekend waarbij een rechter in zijn vonnis een beroep op de eed heeft gedaan. Dat deze rechter dit wel doet, is dus op zichzelf bijzonder. De rechter maakt hiermee expliciet dat de eed niet alleen een mooi ritueel is bij zijn benoeming maar dat hij ook in de dagelijkse praktijk betekenis heeft: de rechter is in een integriteitsdilemma geraakt waarbij zelfs vele uren overwerk niet hebben kunnen voorkomen dat zijn uitspraak in een kortgedingprocedure te laat was. Maar afraffelen wilde hij niet; de kwaliteit diende voor hem voorop te blijven staan.

Men kan zich afvragen of een vonnis de juiste plek is om dit soort verzuchtingen te uiten. Daarover kan men verschillend denken. Als een vonnisdatum is bepaald, dan is een uitspraak twee dagen later dan gezegd niet extreem (te) laat en zou men kunnen zeggen dat uitstel overbodig is. Daar staat tegenover dat uitstel van een uitspraakdatum in kort geding (van gewoonlijk acht of veertien dagen) anders ligt dan uitstel in een bodemzaak. In bodemzaken worden talloze uitspraakdata niet gehaald en (vaak zonder nadere toelichting) verlengd, met aanhoudingen van standaard zes weken tot zelfs vele maanden. Uiteraard zeer ongewenst. Het is dan ook prima en in mijn ogen ook nodig om partijen uit te leggen dat en waarom een vonnis later komt dan eerder was aangekondigd. Maar als de rechter dat in al die gevallen op deze omstandige wijze zou toelichten, zou dat de justitiabele onnodig met organisatieproblemen van de Rechtspraak belasten die uiteindelijk neerkomen op het gevolg van politieke keuzes. Iedere rechter heeft persoonlijke wensen en ideeën, maar daarvan behoort hij zich te distantiëren en daarover hoort hij zich niet te uiten in een vonnis. Hij hoort, nog weer anders gezegd, geen politieke agenda te hebben. Dat is bijvoorbeeld ook de reden waarom rechters niet de straat op gaan om te staken tegen de werkdruk. Het moet deze rechter dus zéér hoog hebben gezeten dat hij zich desalniettemin geroepen heeft gevoeld om uitvoerig te verantwoorden waardoor hij de uitspraaktermijn niet heeft gehaald.

Anderzijds zou men misschien kunnen opperen dat de overweging van deze rechter juist naadloos aansluit op de oproep aan rechters om meer uit te leggen aan

* Prof. mr. M.J.A.M. Ahsmann is senior rechter A in de Rechtbank Den Haag, bijzonder hoogleraar Rechtspleging aan de Universiteit Leiden en redactielid van dit tijdschrift.

1. ECLI:NL:RBOBR:2018:6344. Op 15 november 2018 heeft eiser een dagvaarding uitgebracht waarna op 3 december 2018 de mondelinge behandeling heeft plaatsgehadt.

de samenleving. Ik verbaas me er nog steeds over hoe vaak ik op cursus aan advocaten moet toelichten waarom de rechter een uitspraaktermijn niet haalt. De klachten daarover zijn talrijk en groot; en begrijpelijk, want het is zeer frustrerend om keer op keer te moeten ervaren dat het vonnis toch weer later wordt uitgesproken dan meegedeeld. Een sobere en zakelijke uitleg volstaat inmiddels misschien niet meer. Ik houd advocaten dan voor dat rechters in mijn ogen keihard werken en er alles aan doen om de geplande vonnisdatum te halen. Dat de logistieke organisatie en uiteindelijk geld daaraan debet zijn: de rechter is al maanden tevoren in een te strak zittingsrooster ingedeeld, tussendoor komen zaken van de rol waarin de rechter vonnis moet wijzen of waarin hij vele getuigen moet horen (zonder dat daarmee met het zittingsrooster rekening is kunnen houden), een vonnis blijkt toch ingewikkelder dan gedacht, er komt in minder zaken een schikking tot stand dan waarmee met inroostering rekening is gehouden, er zijn door ziekte of uitstroom naar een hof minder rechters dan gepland, enz.

De Rechtspraak zelf heeft de maatschappij in de ambitieuze Agenda van de Rechtspraak 2015-2018 op het verkeerde been gezet door beloftes te doen waarvan van meet af aan duidelijk was dat die niet waar te maken waren: de duur van rechtszaken zou in 2018 (ten minste) 40% korter zijn dan in 2013.² Het beïnvloeden van doorlooptijden is namelijk een ingewikkelde materie. In omvangrijk wetenschappelijk onderzoek naar het beïnvloeden van doorlooptijden op basis van de pilots die einde jaren negentig zijn gehouden – de procedure op verkorte termijn en het versneld regime – worden diverse relevante factoren genoemd.³ De belangrijkste zijn de werkvoorraad, het aantal formatieplaatsen en de cultuur (waarmee wordt bedoeld op de eigen (leidende) overtuiging van de rechter dat een rechtszaak op een bepaalde wijze moet worden afgedaan). Met die verworven inzichten is niets gedaan; daarentegen zijn valse verwachtingen gewekt.

Belangrijk is te beseffen dat de KEI-wetgever evenmin oog voor deze problematiek heeft gehad. De regie van de rechter zou het antwoord moeten zijn op vele problemen. In (het nog niet ingevoerde) artikel 30q lid 1 KEI-Rv zijn taakstellende termijnen opgenomen waarbinnen de rechter geacht wordt uitspraak te doen: in kantonzaken vier weken na de laatste proceshandeling en in andere contradictoire zaken zes weken.⁴ Volgens lid 2 kan de rechter de termijn 'in bijzondere omstandigheden' verlengen; gedacht dient te worden aan 'zeer omvangrijke of inhoudelijk complexe zaken'.⁵

Er dient daarvan mededeling gedaan te worden aan partijen. 'Het is aan de gerechten om ervoor zorg te dragen dat de individuele rechters binnen hun zittingsplanning de ruimte hebben om de termijnen normaliter te kunnen halen,' zo valt te lezen.⁶ Maar wat kunnen de gerechten als de situatie is zoals door deze rechter geschetst? Het gure politieke en financiële klimaat is niet van vandaag of gisteren, maar duurt al jaren. Er komt een moment dat de wal het schip gaat keren.⁷

Enigszins bevreemdend acht ik in dit verband de reactie van de regeringscommissaris mr. A. Hammerstein tijdens de mondelinge behandeling van de KEI-wetgeving in de Eerste Kamer. Werkdruk is volgens hem van alle tijden en daarvan was al sprake toen hij 40 jaar geleden in de rechtspraak kwam werken, hetgeen hij adstrueert aan de hand van een voorbeeld van werkvoorraad. Door inzet was dat probleem in anderhalf jaar opgelost. De rechter is door de wettelijke regeling (volgens Hammerstein) verplicht om ervoor te zorgen dat er gewerkt wordt op een manier dat hij zich aan die termijnen kan houden. Een sanctie acht hij daarom niet nodig. Hij had vanuit de rechtspraak zelf vernomen 'dat het enkele feit dat in de wet termijnen staan, voor de rechter een duidelijke aansporing is'.⁸ Wie zijn zegsman/zegsvrouw is geweest en waarop het is gebaseerd, blijft in nevelen gehuld. Zo simpel als Hammerstein het voorstelt, is de werkelijkheid echter niet, zo kan ik uit ervaring zeggen.

Zolang de grote financiële problematiek van de rechterlijke macht voortduurt – het structurele tekort op de begroting is meer dan € 40 miljoen – kan een wettelijke verplichting niet volstaan en ligt frustratie op de loer. Misschien dat strakke sturing op de uitspraaktermijn erin zal resulteren dat deze wel gehaald zal worden, maar zonder extra formatie zal het slechts leiden tot verplaatsing van de wachtrij naar de voorzijde of het zal ten koste gaan van de mondelinge behandeling: de zittingsdatum wordt dan maanden later ingepland of een extra schriftelijke ronde – re- en dupliek – wordt gelast, waardoor de doorlooptijd van een zaak niet is bekort. En wat dat voor de kwaliteit betekent laat ik gemakshalve maar in het midden.

Moet dan de conclusie misschien zijn dat de tijd er inmiddels rijp voor is dat een dergelijke overweging van de Bossche rechter (in bijzondere gevallen) navolging zou verdienen door andere rechters?

2. M. Ahsmann & H. Hofhuis, 'Versnelling van doorlooptijden van rechtszaken met 40%: realistisch of Haagse bluf?', *NJB* 2014/1273, p. 1742-1749 (met reactie en naschrift op p. 1755). Inmiddels is duidelijk dat het Haagse bluf is geweest.
3. R.J.J. Eshuis, *Het recht in betere tijden, Over de werking van interventies ter versnelling van civiele procedures* (WODC, Onderzoek en Beleid, 254) 2007, p. 13-17 en 281-289.
4. De uitspraaktermijnen staan in de (goedgekeurde) procesreglementen. Thans wordt overleg gevoerd of het nieuwe civiele procesrecht zonder de bepalingen over digitalisering landelijk kan worden ingevoerd. De Raad voor de rechtspraak heeft de wens geuit de pilots in de Rechtbank Gelderland en Midden-Nederland (die wel werken met het nieuwe procesrecht) stop te zetten.
5. *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, 3, p. 26.
6. *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, 3, p. 26.
7. Vgl. over de 'kaste van managers' die op inhoudelijk gebied de boventoon voeren en de waarborging van kwaliteit W.F. Korthals Altes, 'Rechters, grijp de macht', *NJB*, 2018/2300.
8. Verslag van de vergadering van 5 juli 2016, *Kamerstukken I* 2015/16, 34059, 37, p. 2-5 en 11.